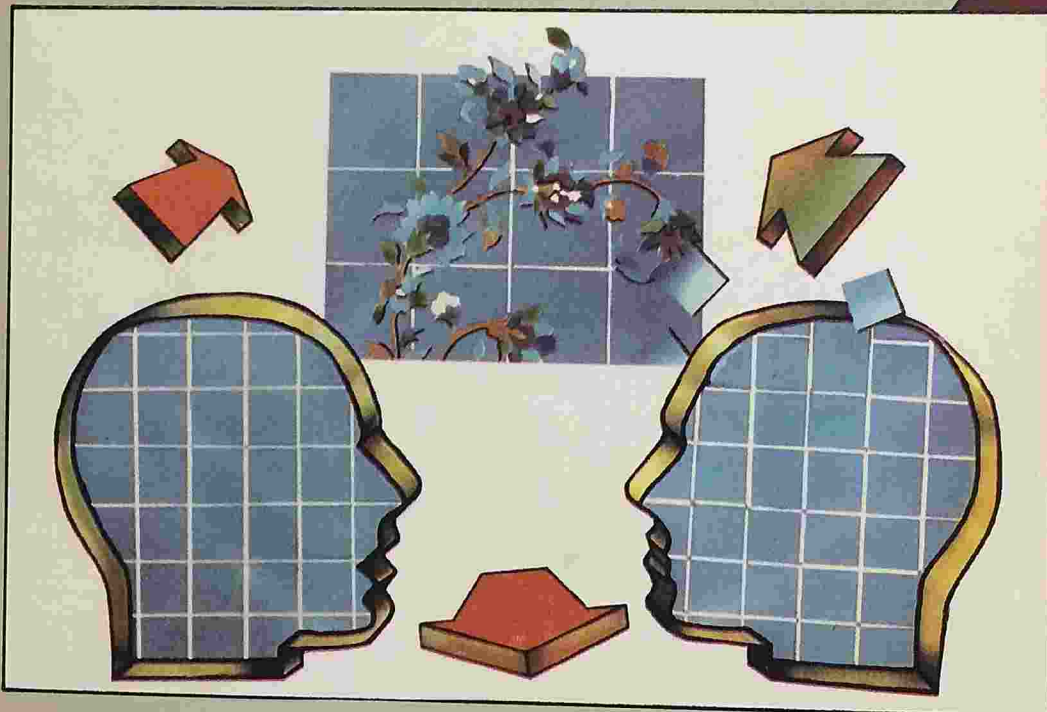

مجموعه مقالات

اولین سمینار راهنمایی و مشاوره

به کوشش: دکتر عبدالله شفیع آبادی

فهرست مقالات

۱	دکتر عبدالله شفیع آبادی	۱ - گزارش دبیر سمینار
۵	رضا خاکپور	۲ - ویژگیها و صلاحیت‌های شخصیتی مشاوران و روان‌درمانگران
۱۵	ابوالقاسم جامه بزرگ	۳ - چگونگی توجه به مشکلات تربیتی و روانی دانش‌آموزان در آموزش و پرورش
۱۹	دکتر هادی بهرامی	۴ - نقش آزمونهای روانی در جلسات مشاوره و راهنمایی حوزه‌های کارایی و محدودیت‌های کاربردی
۳۱	دکتر طیبه زندی پور	۵ - مشاوره و اندوه‌درمانی
۳۷	حسن شعبانی	۶ - کاربرد ارتباط در فرایند مشاوره و حل مشکل نوجوانان
۴۹	علی اکبر شعاری نژاد	۷ - معلم و راهنمایی
۵۵	عباسعلی الهیاری	۸ - بررسی مقایسه‌ای اختلافات رایج رفتاری در شهرستانهای مختلف کشور
۶۱	دکتر فرخنده مفیدی	۹ - مشاوره با والدین کودکان عقب مانده ذهنی
۷۱	دکتر احمد به پژوه	۱۰ - کودکان مبتلا به بی‌اختیاری در نگهداری و کنترل ادرار
۸۷	مصطفی تبریزی	۱۱ - کتاب‌درمانی
۹۱	سیده خدیجه آرین	۱۲ - دعا‌درمانی
۹۹	دکتر علی اکبر سیف	۱۳ - تأثیر موفقیت و شکست تحصیلی بر سلامت روانی دانش‌آموزان

دکتر عبدالله شفیع آبادی

گزارش دبیر سمینار

الحمد لله الذی هدینا لهذا و ما كنا لنهتدی لولا ان هدینا
«ستایش خدای را که ما را بر این مقام راهنمایی فرمود که اگر هدایت و لطف الهی نبود ما بخود
در این مقام راه نمی یافتیم».

«قسمتی از آیه ۴۲ سوره اعراف»

***

با درود به روان پاک شهدا و روح مطهر حضرت امام (ره) و با سلام خدمت شما حضار
محترم، استادان گرامی، مدعوین محترم و میهمانان عزیز و دانشجویان ارجمند و با تشکر از
جناب آقای دکتر خلیجی ریاست محترم دانشگاه علامه طباطبایی، جناب آقای دکتر
رحمان سرشت معاونت محترم پژوهشی وقت دانشگاه و کلیه همکاران ایشان در دفتر مطالعات
کاربردی، مسئولان روابط عمومی و جهاد دانشگاه، ریاست محترم وقت دانشکده روانشناسی و
علوم تربیتی جناب حجت الاسلام والمسلمین حاج آقا شریعتی، همکاران محترم گروه راهنمایی
و مشاوره، هیئت علمی و اجرایی سمینار، و دانشجویان رشته امور تربیتی و مشاوره این
دانشکده که در برگزاری این سمینار نقش ارزنده‌ای را بر عهده داشته‌اند. در این گزارش مختصر،
چگونگی برگزاری اولین، سمینار راهنمایی و مشاوره و نیز اهداف آن مورد بررسی قرار می‌گیرد.
گروه راهنمایی و مشاوره حدود یک سال قبل، طرح اجرای اولین سمینار راهنمایی و
مشاوره را که همواره به لزوم برپایی آن تأکید داشت به دانشکده ارائه کرد که خوشبختانه مورد
تأیید و تصویب شورای آموزشی و پژوهشی دانشکده و سپس معاونت محترم پژوهشی
دانشگاه قرار گرفت و مجوز برگزاری آن از طرف مقامات مسئول دانشگاه به گروه راهنمایی
مشاوره صادر گشت. به دنبال آن، اعضای گروه با احساس مسئولیت بسیار برای انجام این امر
مهم، در نشستهای متوالی و جدی، حدود چهارده موضوع را جهت ارائه مقاله برای سمینار به

صاحب نظران پیشنهاد کرد. پس از چاپ این موضوعات در مطبوعات کثیرالانتشار کشور، خوشبختانه این پیشنهاد گروه با استقبال صاحب نظران مواجه شد و به فاصله کمی حدود ۶۰ مقاله به دبیرخانه سمینار رسید. مقالات دریافت شده توسط اعضای هیئت علمی سمینار با دقت مورد بررسی و مطالعه قرار گرفت و با توجه به زمان و فرصت، ۳۱ مقاله که تناسب بیشتری با موضوعات و اهداف سمینار داشتند، انتخاب شدند که شما حضار محترم در طی سه روز شاهد ارائه آنها خواهید بود. از بقیه مقالات رسیده نیز بعدها به نحو مقتضی استفاده خواهد شد. در اینجا لازم می دانم از کلیه کسانی که در این امر مهم، ما را یاری کرده اند صمیمانه تشکر کنم و توفیقات بیشترشان را از خداوند متعال درخواست کنم.

اهداف برگزاری سمینار

همزمان با فارغ التحصیل شدن اولین دوره از دانشجویان کارشناسی رشته امور تربیتی و مشاوره و نوگسایبی و بازگسایبی دوره کارشناسی ارشد رشته مشاوره، و فراهم آمدن مقدمات تأسیس دوره دکتری مشاوره در این دانشکده، و به دنبال تلاشهای مؤثر سازمانها و نهادهای مختلف ارتباط با طراحی و ایجاد مراکز مشاوره، گروه راهنمایی و مشاوره دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی، نیز خود را موظف دانست تا به عنوان یکی از گروه های علمی پیشتاز در رشته مشاوره، دین خود را در شناساندن اهمیت نقش «راهنمایی و مشاوره» در زندگی به جامعه اسلامی ایران ادا کند که به حول و قوه الهی و با همکاری و مساعدت مسئولان محترم دانشگاه علامه طباطبایی، امروز شاهد آن هستیم. خدای را به خاطر این همه لطف سپاس می گوئیم.

ما با برگزاری این سمینار در نظر داریم به هموعان خود بگوئیم که «راهنمایی و مشاوره اهمیت بسزایی دارد و اگر در تمام مراحل زندگی از خدمات آن به درستی بهره گیرند، تصمیمات منطقی تر و مناسب تری اتخاذ خواهند کرد و به کاستن از مشکلات آینده خود در زمینه گوناگون کمک می کنند، خود را بهتر خواهند شناخت، اهداف منطقی تری برای زندگی انتخاب خواهند کرد، دریافتن راه حل های مناسب برای مشکلاتشان موفق خواهند شد، نحوه برقراری رابطه مطلوب و سازنده با دیگران را خواهند آموخت، اعتماد بنفس بیشتری بدست خواهند آورد، و انسانهای مسئولی خواهند شد که آگاهانه و صادقانه مسئولیت اعمال و رفتار خویش را می پذیرند و قبل از اقدام به هر عمل درباره آن کاملاً می اندیشند. هدف دیگر ما آن است که افراد جامعه را با تفاوت های راهنمایی و مشاوره، آشنا سازیم.

معتقد شووند پیشگیری بر درمان تقدم دارد. درصدد آنیم که به مسئولان محترم آموزش و پرورش و نیز به کلیه دست‌اندر کاران امور مربوط به راهنمایی و مشاوره در سایر نهادها و سازمانها بگوییم که ارائه خدمات راهنمایی و مشاوره، اولاً در همه مقاطع و سطوح تحصیلی ضرورت دارد، زیرا همه انسانها در زندگی خود کم و بیش با افت تحصیلی، مشکلات عاطفی، اختلافات و کشمکش‌های خانوادگی، مشکلات مربوط به انتخاب رشته تحصیلی و شغلی، و نیز اشکال در برقراری روابط اجتماعی دست به گریبان هستند، و ثانیاً انجام دادن این خدمات باید به صورت یک فعالیت جمعی باشد و از افراد مختلف با مهارتها و تخصص‌های گوناگون بطور صحیح و در جای مناسب استفاده شود و برای کسب موفقیت در اجرای برنامه راهنمایی و مشاوره باید مدیران و معلمان و کلیه دست‌اندرکاران آموزش و پرورش و نیز کارگزاران جامعه شناخت مقبولی از راهنمایی و مشاوره داشته باشند.

همچنین بر آن هستیم تا این موضوع را مطرح سازیم که مشاور شدن به خصوصیات، توانها و شرایط ویژه‌ای نیاز دارد و انجام خدمات راهنمایی و مشاوره به امکانات و ابزار خاصی محتاج است که بدون فراهم آمدن این امکانات ارائه خدمات «راهنمایی و مشاوره» در جامعه موفق نخواهد بود. در این زمینه بد نیست بدانیم که در سال ۱۳۵۰ شمسی نظام راهنمایی تحصیلی در مدارس راهنمایی کشور ما اجرا شد و در حدود سال ۱۳۵۸ بر اثر عواملی نظیر کمبود نیروی انسانی ماهر و متخصص، ناآشنایی عامه مردم و حتی مسئولان و کارکنان مدارس با برنامه‌ها و خدمات راهنمایی و مشاوره، کمبود امکانات و ابزاری نظیر کارگاه و آزمایشگاه و آزمونهای روانی مناسب برای جامعه ما، مشکلات در آموزش و گزینش مشاوران، و عدم ارزشیابی صحیح از فعالیت‌های انجام شده، کار مشاوران تحصیلی در مدارس موقتاً تعطیل شد. تا آنکه مجدداً در سال ۱۳۶۷ شمسی پس از برنامه‌ریزی‌های جدید، پنج دانشگاه در کشور تربیت مشاور را آغاز کرد.

امیدوارم که با طرح مجدد «راهنمایی و مشاوره» در جامعه بطور وسیع، اولاً افراد جامعه درباره آن به طور دقیق و کنجکاوانه بیندیشند تا به اهمیت راهنمایی و مشاوره بیشتر پی ببرند و در تمام شئون زندگی خود از آن استفاده کنند؛ ثانیاً مسئولان و برنامه‌ریزان جامعه با توجه به ضرورت راهنمایی و مشاوره در سازندگی جامعه اسلامی ما، امکانات لازم را برای پیاده شدن صحیح آن و ارائه خدمات راهنمایی و مشاوره به طور درست فراهم آورند.

در خاتمه از تمام خبرنگاران محترم و رسانه‌های گروهی که در انتقال پیام ما به مردم از آغاز کار تا کنون مجدانه اقدام کرده‌اند بی نهایت سپاسگزارم.

دکتر عبدالله شفیع آبادی
دانشگاه علامه طباطبائی

راهنمایی شغلی و مشکلات آن

اشتغال، ضرورتی فردی و اجتماعی است. بدین معنی که اولاً، شغل در نحوه زندگی فرد تأثیر انکارناپذیری دارد و خصوصی ترین روابط انسان را تحت الشعاع خود قرار می دهد؛ و ثانیاً بقا و سعادت جامعه به میزان و نوع اشتغال افراد بستگی دارد و بی کاری و کم کاری باعث فروپاشی نظام اجتماعی و اقتصادی مملکت می گردد. از اینرو، انتخاب شغل - که همانا انتخاب سبک زندگی است - یکی از مهمترین وقایع و جدی ترین تصمیمات زندگی به حساب می آید و باید با آمادگی کامل و بر اساس اطلاعات وسیع و دقیق انجام گیرد. در این مقاله پس از طرح کلیاتی درباره راهنمایی شغلی، نتایج تحقیق انجام گرفته در این زمینه ارائه می شود و در پایان پیشنهاداتی مطرح می گردد.

تعاریف کار، شغل، حرفه

برای آنکه بتوانیم راهنمایی شغلی را تعریف کنیم، ابتدا باید با تعاریف سه واژه کار، شغل و حرفه آشنا شویم. کار از جهات گوناگون تعاریف متعددی دارد. از جهت لغوی، به معنی فعل و عمل و کردار و آن هر عملی است که از فرد سر می زند. کار از نظر فلسفی، فعالیت ارادی انسان است که مفید باشد. از دیدگاه اجتماعی، وسیله همکاری بین هموعان به منظور رفع نیازهای مشترک یکدیگر است. از نظر راهنمایی شغلی، کار فعالیتی جسمی یا فکری نسبتاً دائمی است که به تولید کالا یا انجام خدمات می انجامد و برای آن دستمزدی منظور می شود. کار، با کل وجود فرد ارتباط ناگسستنی دارد و برای شناخت فرد، باید رفتار شغلی او مورد مطالعه قرار گیرد.

مانه تنها کار می‌کنیم تا زنده بمانیم، بلکه زندگی می‌کنیم تا کار کنیم. به نظر رو (Roe) هیچ موقعیتی نمی‌تواند نیازهای اساسی انسان را به اندازه کار کردن ارضاء کند (شفیع آبادی، ۱۳۷۰). شغل از نظر لغوی به معنی به کار واداشتن و مشغول ساختن فرد است. انسان از طریق اشتغال، در جریان تولید فعالانه مشارکت می‌کند. شغل از نظر راهنمایی شغلی عبارت است از، گروهی از موقعیت‌های مشابه در یک مؤسسه یا اداره یا کارگاه که افراد واجد شرایط می‌توانند آن موقعیتها را احراز کنند و وظایف و مسئولیت‌های محوله را به درستی انجام دهند. احراز هر شغل به شرایط و خصوصیات معینی نیاز دارد و شاغل زمانی احساس آرامش و موفقیت می‌کند که خصوصیات لازم برای احراز شغل را دارا باشد.

حرفه از نظر لغوی، به معنی صنعت و ماهرانه ساختن است و معمولاً به یک رشته از مشاغل اطلاق می‌گردد که فرد با رضایت خاطر در سر تا سر عمر بدان اشتغال می‌ورزد و به تعویض و یا ترک آن مایل نیست. اگر امکانات و خصوصیات جسمی و روانی فرد با مقتضیات شغلی او هماهنگ و همسو باشد، در این حالت فرد حرفه‌ای را انتخاب کرده است.

تعاریف راهنمایی شغلی:

راهنمایی شغلی توسط متخصصان مختلف به طرق متعدد تعریف شده است. این تعاریف در نهایت، موارد و مفاهیم نسبتاً مشابهی را مطرح می‌سازند مبنی بر اینکه، فرد در چارچوب تقسیم کار باید به انجام شغلی پردازد که با استعداد و رغبت وی و نیازهای جامعه منطبق باشد. به نظر فرانک پارسونز (Parsons) - که به پدر نهضت راهنمایی شغلی معروف است - از طریق راهنمایی شغلی به فرد کمک می‌شود تا شغل مناسبی را انتخاب کند. وی در سال ۱۹۰۶ میلادی سه مورد را در شغل‌یابی جوانان مطرح ساخت: اول کمک به فرد برای درک و فهم دقیق استعدادها و علایق و آرزوها و محدودیتها (خودشناسی)؛ دوم کمک به فرد برای شناخت شرایط اجتماعی و خصوصیات مشاغل (شغل شناسی)؛ و سوم سازش منطقی بین خصوصیات فردی و مقتضیات شغلی.

سوپر (Super) - که انتخاب شغل را در ارتباط با خودپنداری می‌داند - معتقد است راهنمایی شغلی، تلاش آگاهانه‌ای برای ارائه اطلاعات وسیع درباره مشاغل مختلف، امکانات جامعه و خصوصیات شخصی است تا فرد بتواند موفق به خودشناسی، شناخت مشاغل و نیازهای جامعه بشود، شغل مناسبی را انتخاب کند و سپس برای اشتغال به آن

منتشر شده توسط سایت تخصصی
 دکتر عبدالله شفیع آبادی
 www.dr-eshofiaabadi.ir

آماده گردد.

به نظر ساندرسون (Sanderson) راهنمایی شغلی، فرد را در طرح ریزی و آماده شدن برای اشتغال و سازش با شغل یاری می دهد. به این معنی که از طریق راهنمایی شغلی به فرد کمک می شود تا با شناخت دنیای مشاغل و خصوصیات شخصی، شغل مناسبی را انتخاب کند، سپس با گذراندن دوره های مختلف آموزشی برای انجام آن آماده شود، و در نهایت به طریقه موفقیت آمیزی به اشتغال ادامه دهد. از این دیدگاه، راهنمایی شغلی با انتخاب شغل پایان نمی پذیرد، بلکه تا رسیدن به رضایت شغلی ادامه می یابد. می توان گفت، راهنمای شغلی، فرد را در شناخت خود و دنیای مشاغل یاری می دهد و موجب می گردد او شغلی را برگزیند که متضمن نفع جامعه و خشنودی خودش باشد (شفیع آبادی، ۱۳۶۹).

اهداف راهنمایی شغلی:

راهنمایی شغلی - که بخش تفکیک ناپذیری از نظام آموزش و پرورش است - در تمام مقاطع تحصیلی ضرورت دارد و در هر دوره باید با روشها و اهداف خاصی انجام گیرد. در مقطع ابتدایی اهداف راهنمایی عبارتند از: ۱- آشناسازی دانش آموزان با ضرورت وجودی مشاغل مشروع برای بقای جامعه، ادامه زندگی و گسترش اطلاعات آنان در مورد دنیای مشاغل؛ ۲- پاسخگویی به پرسشهای متنوعی که از طرف دانش آموزان بر اساس کنجکاوی درباره مشاغل مختلف مطرح می گردند؛ ۳- کمک به اشتغال آتی دانش آموزانی که احتمالاً پس از اتمام تحصیلات دبستانی قصد ادامه تحصیل ندارند.

دانش آموزان دوره راهنمایی تحصیلی در ادامه اطلاعاتی که در دوره ابتدایی کسب می کنند، باید اولاً خصوصیات خود را بشناسند و ثانیاً اطلاعات دقیقتر و وسیعتری از دنیای مشاغل کسب کنند تا بتوانند طرح ریزی شغلی را - که انتخاب رشته تحصیلی مقدمه آن است - آغاز کنند شناخت تواناییها، رغبتها و نیز محدودیتهای دانش آموزان در این دوره اهمیت بسزایی دارد دانش آموزان باید با شرایط اشتغال آشنا شوند و به ارتباط بین رشته های تحصیلی با مشاغل گوناگون و رشته های دانشگاهی پی ببرند.

دانش آموزان دوره دبیرستان با انتخاب شغل و اشتغال فاصله چندانی ندارند و در پایان دوره، باید با توجه به آموخته هایشان بتوانند وارد بازار کار شوند و زندگی مستقلی را بتدریج آغاز کنند. از اینرو، جوانان باید از طریق راهنمایی شغلی در این دوره برای پذیرش مسئولیت شغلی آماده گردند و به آن دسته از جوانانی که وارد دانشگاه می شوند کمک شود تا در رش...

مناسبتی به تحصیلات خود ادامه دهند. ذکر این نکته لازم است که راهنمایی شغلی و راهنمایی تحصیلی ارتباط تنگاتنگی دارند، و راهنمایی تحصیلی مقدمه راهنمایی شغلی است و راهنمایی شغلی بر مبنای وضع تحصیلی فرد انجام می‌گیرد.

ضرورت راهنمایی شغلی:

در جوامع سنتی سرنوشت شغلی افراد از طریق اصل و نسب تعیین می‌شد و معمولاً پدر عهده‌دار راهنمایی شغلی فرزندانش بود. بتدریج نظام استاد-شاگردی که در آن استادکار، شاگرد را در یادگیری شیوه انجام کار یاری می‌داد بوجود آمد. سپس، با صنعتی شدن جوامع و توسعه تکنولوژی، مراکز راهنمایی شغلی به معنی اخص کلمه در کشورهای صنعتی پدید آمدند و افراد را در اشتغال مناسب یاری کردند.

توسعه تکنولوژی و انجام کارها به وسیله ماشین، موجب تنوع مشاغل گردید و احراز تخصص‌های گوناگون شغلی را ضروری ساخت. در چنین شرایطی، انتخاب شغل مناسب دشوار گردید و بهره‌گیری از راهنمایی شغلی لازم به نظر آمد تا اولاً فرد در اشتغال دچار ناراحتی نشود؛ و ثانیاً سرمایه مملکت به هدر نرود.

وجود تفاوت‌های فردی از نظر هوش، استعداد، علایق و شخصیت نیز راهنمایی شغلی را در جامعه ضرورت می‌بخشد و تحقق گفته‌های «باید کار را به کاردان سپرد» و «هرکسی را از برای شغلی ساختند» را ممکن می‌سازد. در این مورد افلاطون معتقد است، «هرگز دو فرد همانند متولد نشده‌اند و در خصایص طبیعی هر کدام با دیگری متفاوت است. یکی برای شغل خاصی مناسب است و دیگری جهت کاری دیگر. زمانی که هر فرد، به شغلی خاص پردازد که با طبیعت او سازگار است، آنگاه همه کارها در حد اعلائی کیفیت و کمیّت خود با سرعت و سهولت پیش می‌روند.»

ضرورت راهنمایی شغلی از دیدگاه دانشمندان ایرانی نیز مطرح گردیده است. ابن سینا می‌گوید، «معلم باید طفل را بشناسد و طبع و قریحه او را بسنجد و هوش او را بیازماید، بتواند به موقع هنر و پیشه‌ای که متناسب با ذکاوت اوست برایش انتخاب کند. ذوق و شوق طفل را در انتخاب هنر و پیشه رعایت کند و او را به استفاده از هنر و پیشه‌ای که آموخته است واکند تا عملاً به کسب معاش خوی گیرد.» در جای دیگر می‌گوید «هر پسری پس از آموختن فن و پایه‌های آغازین زبان، بایستی برابر استعدادش آموزش یابد، او باید دنبال پیشه‌ای و فنی بر که طبعاً در خور آن است و نباید از آرزوها و هوسهای خویش پیروی کند.»

احوال او به طریق فراست و کیاست اعتبار گیرند تا اهلیت و استعداد چه صنعت و علم در او منظور است، او را به اکتساب آن نوع مشغول گردانند، چه همه کس مستعد همه صنعتی نبود و الا همه مردمان به صنعت اشرف مشغول شدند و در تحت این تفاوت و تباین سری غامض و تدبیری لطیف است که نظام عالم و قوام بنی آدم بدان منوط تواند بود، و هر که صنعتی را مستعد بود او را بدان متوجه گردانند چه زود ثمره آن بیاید و به هنری متجلی شود و الا تضييع روزگار و تعطیل عمر او کرده باشند. وقتی طفل صنعتی را آموخت باید در کسب معیشت از راه صنعت وی را هدایت کرد تا شیرینی آن را درک کند و در دقایق آن نظر نماید و عادت به تکفل در امور معیشت کند.»

روشهای راهنمایی شغلی:

اطلاعات شغلی از ابزار لازم برای راهنمایی شغلی است. اطلاعات شغلی - که شامل هر نوع آگاهی درباره مشاغل و بازار کار است و فرد را در انتخاب شغل مناسب یاری می دهد - باید اولاً تغییرات احتمالی در مشاغل را پیش بینی کند؛ ثانیاً دقیق باشد و فرد را به طور کامل و همه جانبه در جریان شرایط احراز مشاغل و اشتغال قرار دهد؛ ثالثاً میزان انطباق مقتضیات شغل مورد نظر را با تواناییها و محدودیتها و رغبتهای فرد مشخص سازد؛ و رابعاً آخرین اطلاعات در زمینه حقوق و مزایا، محل اشتغال، دوام شغل، میزان عرضه و تقاضا، و جنبه های مطلوب و نامطلوب شغل را ارائه دهد.

راهنمایی شغلی شیوه های متعددی دارد، که به برخی از آنها اشاره می شود: ۱- تخصیص یک واحد درسی مستقل در جدول برنامه هفتگی مدارس به منظور ارائه اطلاعات شغلی به طور منظم و مداوم به دانش آموزان؛ ۲- برگزاری جلسات بحث گروهی با دانش آموزان در زمینه مشاغل گوناگون؛ ۳- تهیه و انتشار نشریات شغلی برای دانش آموزان. در هر نشریه ممکن است به معرفی فقط یک شغل و یا ارائه اطلاعات درباره چند شغل اقدام شود؛ ۴- تخصیص یک روز و یا یک هفته از سال تحصیلی به معرفی مشاغل و دعوت از صاحبان مشاغل برای ارائه اطلاعات شغلی به دانش آموزان؛ ۵- تعیین تکالیف مختلف درباره مشاغل برای دانش آموزان؛ ۶- تشویق دانش آموزان به اشتغال در تابستان و ایام فراغت؛ ۷- مصاحبه با صاحبان مشاغل گوناگون؛ ۸- بازدید از مؤسسات، ادارات و کارخانه ها و تهیه گزارش و بررسی و نقد گزارشها؛ ۹- نمایش فیلمهای مربوط به مشاغل گوناگون؛ و ۱۰- نصب اخبار شغلی به طور روزانه در تابلوهایی که در

معرض دید دانش آموزان قرار دارند.

نتایج تحقیق:
در مورد راهنمایی شغلی در مدارس و دیدگاه دانش آموزان و مسئولان نسبت به آن، تحقیقی

انجام گرفته است که برخی از یافته‌ها در اینجا به‌طور خلاصه ارائه می‌گردد:

۱- در پرسشی با عنوان «تا چه حدی راهنمایی شغلی را در مدرسه ضروری می‌دانید؟» از دانش آموزان، معلمان، و مدیران مدارس راهنمایی تحصیلی در تهران خواسته شد نظر خود را در یکی از موارد خیلی زیاد، کم، و خیلی کم مشخص سازند. از ۱۵۰ نفر دانش آموز کلاس سوم راهنمایی تحصیلی تعداد ۱۳۸ نفر (۹۲٪) معتقد بودند که راهنمایی شغلی ضرورت خیلی زیاد دارد و ۱۲ نفر (۸٪) اعتقاد داشتند که راهنمایی شغلی زیاد ضروری نیست. نتیجه آنکه، اکثریت قریب به اتفاق دانش آموزان گروه تحقیق، راهنمایی شغلی را ضرورتی اجتناب‌ناپذیر قلمداد کردند.

پاسخهای تعداد ۱۵۰ نفر معلم مدارس راهنمایی تحصیلی به پرسش مطرح شده، عبارت بود از ۱۳۵ نفر (۹۰٪) خیلی زیاد، و ۱۵ نفر (۱۰٪) کم. این پاسخها مؤید آن است که معلمان نیز همچون دانش آموزان، راهنمایی شغلی را در مدارس لازم می‌دانند.

پاسخهای تعداد ۱۵۰ نفر مدیر مدارس راهنمایی تحصیلی به پرسش مطرح شده، عبارت بود از ۱۲۶ نفر (۸۴٪) خیلی زیاد، ۹ نفر (۶٪) کم، و ۱۵ نفر (۱۰٪) خیلی کم. این پاسخها نیز نشانگر آن است که اکثریت مدیران مدارس نیز همچون دانش آموزان و معلمان بر ضرورت راهنمایی شغلی در مدارس تأکید خیلی زیاد دارند.

۲- از دانش آموزان کلاس سوم راهنمایی تحصیلی در تهران سؤال شد «برای دریافت اطلاعات شغلی در مواقع ضروری به کدامیک از این افراد مراجعه می‌کنید؟ مدیر، معلم، والدین، دوستان، و یا سایرین» پاسخهای ۱۵۰ نفر دانش آموز عبارت بود از ۱۵ نفر (۱۰٪) به مدیر، ۵۵ نفر (۳۷٪) به معلم، ۵۰ نفر (۳۳٪) نزد والدین، ۱۰ نفر (۶/۷٪) نزد دوستان، و ۲۰ نفر (۱۳/۳٪) نیز نزد سایر افراد. از این پاسخها نتیجه می‌گیریم که معلمان و والدین مهمترین مرجع کسب اطلاعات شغلی برای دانش آموزان هستند. پس برای احراز موفقیت در این زمینه باید از طرف آموزش و پرورش و رسانه‌های گروهی، در جهت افزایش آگاهیهای شغلی آنان اقدام جدی به عمل آید.

۳- از ۵۰ نفر دانش آموز دبیرستانی کلاس سوم رشته علوم تجربی در تهران خواسته شد در

پنج مشاور شده توسط هیات تخصصی دکتر محمد شفیق اوجکبه www.doktor-shofiqabadi.ir

پنج مشاور را به طور همزمان در کلاس آغاز کردند. در پایان، پس از شمارش نام مشاغل نوشته شده، میانگین تعداد مشاغل ۱۸ شغل بود. در تمام نوشته‌ها نام مشاغل نظیر پزشکی و مهندسی و معلمی که برای همگان آشناست درج شده بود. این بررسی نشان می‌دهد که اولاً دانش‌آموزان حتی با عناوین بسیاری از مشاغل جامعه آشنا نیستند؛ و ثانیاً اکثر دانش‌آموزان مشاغل اطرافیان نزدیک و یا پدرانشان را نوشته بودند. دانش‌آموزان ضمن تحصیل به حفظ مطالبی می‌پردازند که با واقعیات اجتماعی و پیشرفتهای علمی جهان فاصله بسیار دارد و آشنایی و تماس آنان با مشاغل جامعه - که در آینده باید به انجام آنها مشغول شوند - بسیار اندک و ناچیز است.

۴- از ۱۵۰ نفر دانش‌آموز دبیرستانی کلاس سوم رشته علوم تجربی در تهران خواسته شد تا پنج شغل مورد علاقه خود را به ترتیب اولویت بنویسند. پاسخها عبارت بود از ۸۰ نفر (۵۳/۳٪) پزشکی، ۵۰ نفر (۳۳/۳٪) مهندسی، و ۲۰ نفر (۱۳/۳٪) سایر مشاغل جامعه از جمله معلمی و فضاوردی و کشاورزی و خیاطی و غیره. این مورد، نشانگر آن است که دانش‌آموزان شیفته مشاغل معینی هستند و آگاهی آنان محدود است و بدون توجه به واقعیات و امکانات و تواناییهای خویش به انتخاب شغل می‌پردازند.

۵- از ۱۲۰ نفر دانش‌آموز کلاس سوم دوره راهنمایی تحصیلی در تهران سؤال شد «برگزاری هفته معرفی مشاغل، تا چه حد آگاهی شما را نسبت به مشاغل جامعه افزایش داده است؟» تعداد ۵۰ نفر (۴۱/۶٪) گزینه خیلی زیاد، و ۴۰ نفر (۳۳/۳٪) گزینه کم، و ۳۰ نفر (۲۵٪) گزینه خیلی کم را انتخاب کردند. این نتایج، نشانگر آن است که برگزاری هفته معرفی مشاغل در افزایش آگاهیهای شغلی دانش‌آموزان مفید می‌باشد و لازم است به طور جدی‌تر پیگیری شود و ادامه یابد.

۶- از ۱۰۰ نفر مدیران مدارس راهنمایی تحصیلی تهران سؤال شد «آیا برگزاری هفته معرفی مشاغل به تنهایی برای راهنمایی شغلی دانش‌آموزان کفایت می‌کند؟» تعداد ۷۵ نفر (۷۵٪) معتقد بودند که برگزاری هفته معرفی مشاغل به تنهایی برای راهنمایی شغلی دانش‌آموزان کفایت نمی‌کند و ۲۵ نفر (۲۵٪) برگزاری هفته معرفی مشاغل را برای راهنمایی شغلی دانش‌آموزان کافی دانستند. نتیجه آنکه به نظر اکثریت مدیران مدارس راهنمایی باید علاوه بر برگزاری هفته معرفی مشاغل، برنامه‌های مستمری در مدرسه اجرا شود تا به وسیله آن دانش‌آموزان با رشته‌های تحصیلی و آینده مشاغل جامعه آشنا شوند.

۷- از معلمان و مدیران مدارس راهنمایی تحصیلی تهران پرسیده شد، «تا چه حد از روشهای اجرایی راهنمایی شغلی در مدرسه آگاهی دارید؟» از تعداد ۱۲۰ نفر مدیر ۲۰ نفر (۱۶/۷٪) پاسخ زیاد، ۳۰ نفر (۲۵٪) پاسخ کم، و ۷۰ نفر (۵۸/۳٪) پاسخ خیلی کم را انتخاب کردند. همچنین پاسخ ۱۰۰ نفر معلم به این پرسش عبارت بود از ۱۸ نفر (۱۸٪) زیاد، ۳۴ نفر (۳۴٪) کم، و ۴۸ نفر (۴۸٪) خیلی کم. این یافته‌ها مبین آن است که اکثریت مدیران و معلمان مدارس راهنمایی متأسفانه در زمینه روشهای اجرایی راهنمایی شغلی آگاهی چندانی ندارند.

۸- در پرسش دیگری از مدیران مدارس راهنمایی تحصیلی در تهران سؤال شد «چه کتابهایی را در زمینه راهنمایی شغلی مطالعه کرده‌اید؟» از تعداد ۱۲۰ نفر مدیر فقط ۱۸ نفر (۱۵٪) به مطالعه چند کتاب در زمینه راهنمایی شغلی اشاره کردند و ۱۰۲ نفر (۸۵٪) اظهار داشتند که هیچ کتابی را در این زمینه نمی‌شناسند. این پاسخها نشان‌دهنده بی‌اطلاعی مدیران مدارس راهنمایی تحصیلی از راهنمایی شغلی است، که برای رفع این مشکل باید از طرف مسئولان آموزش و پرورش اقدامات مؤثری به عمل آید.

۹- در سؤال دیگری از مدیران مدارس راهنمایی تحصیلی در تهران پرسیده شد «چه کسی می‌تواند راهنمایی شغلی را در مدرسه به نحو احسن انجام دهد؟» از ۱۰۰ نفر مدیر ۹۲ نفر (۹۲٪) مشاور متخصص را صالح‌ترین فرد برای این منظور قلمداد کردند و ۸ نفر (۸٪) به افرادی نظیر معلم، مربی امور تربیتی، و یا شخص مدیر اشاره داشتند. این مورد نشانگر آن است که در نهایت باید در هر مدرسه مشاور متخصص و متعهدی انجام امور مربوط به راهنمایی و مشاوره و از جمله راهنمایی شغلی را عهده‌دار شود.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات:

۱- بر اساس بحث فوق و نتایج تحقیقات، ارائه اطلاعات شغلی به‌طور منظم و مستمر در نظام آموزش و پرورش ضرورت دارد. زیرا در جامعه پیچیده کنونی، انتخاب شغل مناسب بدون داشتن اطلاعات وسیع امکان‌پذیر نیست. متأسفانه در حال حاضر دانش‌آموزان و حتی دانشجویان در زمینه رشته‌های تحصیلی و دانشکده‌ها و دانشگاه‌های مملکت آگاهی کافی ندارند بسیاری از آنان بر حسب تصادف و یا با کسب اطلاعات ناقص و گاهی نادرست از دوستان و آشنایان به انتخاب رشته تحصیلی و یا دانشکده - که در نهایت به اشتغال خواهد انجامید - می‌پردازند. برای رفع این مشکل پیشنهاد می‌شود که اطلاعات شغلی در همه مقاطع تحصیلی به شیوه صحیح به دانش‌آموزان ارائه شود. خوشبختانه این مورد در برنامه‌های تغییر نظام آموزش و

۲- نتایج تحقیق، همچنین نشانگر آن است که مدیران و معلمان مدارس در زمینه راهنمایی شغلی و روشهای اجرایی آن اطلاع کافی ندارند. پیشنهاد می شود که اولاً درس راهنمایی تحصیلی و شغلی با محتوایی غنی و کاربردی در برنامه های آموزش دوره های تربیت معلم منظور شود؛ و ثانیاً در برنامه های آموزش ضمن خدمت معلمان و مدیران مدارس، درس راهنمایی تحصیلی و شغلی پیش بینی شود و به شیوه صحیح و توسط افراد متخصص اجرا گردد.

۳- برای اجرای دقیق و صحیح راهنمایی شغلی، همکاری و همیاری صادقانه همه افراد سازمانها و نهادهای جامعه با آموزش و پرورش ضرورت دارد. همچنین باید بین آموزش و پرورش با کارخانه ها و کارگاه های مختلف همکاری باشد تا به موقع دانش آموزان برای کارآموزی یا بازدید به آن مکانها اعزام گردند.

۴- سرانجام آنکه بازنگری جدی در برنامه ها و امکانات و نیز کادر اجرایی «طرح کاد» لازم و ضروری است. زیرا طرح کاد اگر به طریقه درست و توسط افراد آگاه و متخصص در راهنمایی شغلی اجرا شود، روش مؤثر و مهمی در راهنمایی شغلی دانش آموزان محسوب می گردد.

۱۲۲ مجموعه مقالات اولین سمینار راهنمایی و مشاوره

منابع

- ۱- شرتزر، بروس (ترجمه طیبه زندی پور) بررسی و برنامه زندگی تحصیلی و شغلی تهران: انتشارات فروردین، ۱۳۶۶.
- ۲- شفیع آبادی، عبدالله راهنمایی تحصیلی و شغلی تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور، چاپ دوم ۱۳۷۱.
- ۳- شفیع آبادی، عبدالله راهنمایی و مشاوره شغلی و حرفه‌ای و نظریه‌های انتخاب شغل تهران: انتشارات رشد، چاپ پنجم، ۱۳۷۱.
- ۴- هاپاک، رابرت (ترجمه یوسف اردبیلی) اطلاعات شغلی در راهنمایی حرفه‌ای و امور استخدامی تهران: انتشارات دانشسرای عالی تهران، ۱۳۴۹.